

IN NEDICTI
G I D I J
LVSITANI
STRACLANISMI
PRA OMNIA
SATOR DIVISA TOMIS
MANT. ACES. I. TIT. 10
SODUS PAVLES HONOR
DE TOME EUSOFND. PART
FALLE UXILIA

COMMENTARIA
AD
LEG. PRIM.
BENEDICTI
ÆGIDIJ
LVSITANI,

I. C. PRÆCLARISIMI
OPERA OMNIA
IN QUATUOR DIVISA TOMIS

DE SACROSANCT. ÆCLES. L. TITIÆ 100.

DIRECTOR. ADVOC. PRIVILEG. HONEST.

IUST. ET IUR. PRIM. ET SECVND. PART.

VALDE UTILIA

DE NIMBRICA: Johann Crato
Apud JOSEPHUM PERRETRA Vindob. & SOND. Kyrcher.
Anno Domini 1726.

BENEDICTI
ÆGGIDIJ
LVSITANJ
I. C. P. R. A. E. C. L. A. R. I. S. I. M. I.
O. P. E. R. A. O. M. N. I. A.
I. N. Q. U. A. T. U. O. R. D. I. V. I. S. A. T. O. M. I. S.
D. E. S. A. C. R. O. S. A. N. C. T. E. C. C. L. E. S. I. P. I. I. E. 100.
D. I. R. E. C. T. O. R. A. D. V. O. C. P. R. I. V. I. L. E. G. H. O. N. E. S. T.
I. U. S. T. E. T. I. U. R. P. R. I. M. E. T. S. E. C. U. N. D. P. A. R. T.
V. A. L. D. E. U. T. I. L. I. A.

COMMENTARIA

AD

LEG. PRIM.

C. DE SACROS. ECCLES.

SEX PARTIBUS DISTRIBUTA

OPVS PRACTICIS, AC SCHOLASTICIS
disputationibus contextum.

AUTHORE *M. Coll. de S. Pedro.*

BENEDICTO ÆGIDIO,

LUSITANO.

EDITIO NOVISSIMA:

—————

CONIMBRICÆ: *Superiorum Gratia.*

Apud JOSEPHVM FERREYRA Univerſit. & S. Officij Typographi.

Anno Domini 1700.

COMMENTARIA

AD

LEG. PRIM.

C. DE SACROS ECCLES
SEX PARTIBUS DISTRIBUTA
OPUS PRACTICIS AC SCHOLASTICIS
disputationibus contextum.

AUTHORE

BENEDICTO AEGIDIO

LUSTANO.

EDITIO NOVISSIMA.

CONIMBRICÆ: Typographia Gualteriana.

Apud JOSEPHUM FERREYRA Universitatis & Officij Typographi.
Anno Domini 1700.

AD REGINAM CÆLORVM,
AC SUPPLICUM PATRONAM

DEDICATIO SUPPLICANTIS.

*Omnientaria ad d. l. i. Cod. de Sacrosanct. Eccles. tibi offero,
O Beata Parens, & fecunda Virgo, tibi, cuius vita inclyta
cunctas illustrat Ecclesias: quod munusculum ut eleganter offe-
ram, multiloquio mihi coram te, opus non est: quia tibi, cui offero,
non tam ore, quam corde facta, oblatio placet: quinimò, &
cordis, magis, quam operis, dedicatio tibi accepta es. Offero verò cor, & opus,
sed & os ipsum meum laudibus tuis offero. Verumtamen, Domina, puer ego
sum, & nescio loqui, fac linguam meam disertam intercessionem tua, apud eum,
coram quo potens es, qui linguas infantium facit esse disertas, & docet homi-
nem scientiam: Dilata os meum, & imple illud, laudibus tuis imple, quarum
& si tota die præconia cantem, & linguis hominum cantem, & Angelorum,
pars quæ deerit, maior erit, & quæ non deerit, hominum, & Angelorum lau-
dibus maior erit. Igitur, Virgo, suscipe, quod offero, & præsta, quod obsecro.
Quòd si opus non suscipis, quia acceptione tua dignum opus non est, suscipe of-
ferentis animum, sufficit offerenti, si offerentis suscipis animum. Pia suscipe,
pia præsta, pia tu mihi dic, VALE, & ego supplex tibi, A V E.*

AVE MARIA GRATIA PLENA

PRO

PROLOGUS A VTORIS, AD LECTOREM,
cum brevi totius operis Enchiridio.

N tibi proferimus, humanissime Lector, Commentaria hæc in l. i. Cod. de Sacros. Eccles. pro missa nuper in relectione nostra l. Titia, si non nupserit, ff. de Condition. & demonstr. quæ hoc eodem anno edidimus. Quæ relectio, aliquibus nostrorum, studijs suis visa est indigna, eo, ut audio, nomine, quòd, non tam practicas, ac forenses, quibus illi sunt addicti, quàm scholasticas quæstiones inculcet. Parcant mihi: qui ita judicaverunt de relectione illa, totam non perspexerunt: si enim perspexissent, vel saltem partem unam, quæ ferè tota patrijs quibusdam legibus explicandis applicita est, fortassis, in paruo opusculo non paucas nec parum usu frequentes quæstiones cõperijssent, & quidem aliquas, si non adamussim discussas, novè (quod mihi pro tenui facultate mea satis fuit) excitatas. Nunc ergo, idem de commentarijs his iudicium veritus, eorum veluti promptuarium quoddam, seu breviloquum argumentũ præponere hic, statui: quò, utriusque classis Lector, si quid in hoc opere, è re sua sit, conjicere facile possit. Primo igitur post operis præludium, seu præfationem, ubi de testamenti origine, dequè illius introducendi causa inquiritur: commentaria ista in senas partes dividimus, singulas singulis commentati tx. verbis attributas, ac unicuique earum, ad materiam de qua ibi, peculiare suos subjungimus, §§.

Prima pars spectat ad priora tex. verba, *habeat unusquisque licentiam*: iuxta quæ, pertinet ad personas eorum, quibus testandi licentia, jure non est impartita. Sed in initio partis istius, (quod præmittere oportebat) de ipsius text. intellectu agitur, dequè legato incerto, ecclesiæ, ac pijs causis alijs relicto, in quo tres incertitudinis species discutiantur. ✚ Primus §. de impuberibus est, An testari possint ad pias causas, vel proximi pubertati, & cum tutoris auctoritate? An lege, consuetudine, vel privilegio id possint? Et an rex pubertati proximus? ✚ Secundus prodigum definit, cum eo tamen avarè agit, dum testamenti factionem illi interdicit, etiam ad pias causas, & inter liberos suos. ✚ Tertius in muto loquitur, & simul Surdus audit in eo, quomodo testamentum facere possit. Circa quod, Digestorum jus, novaquè Iustiniani Imperatoris constitutio, ad quam lex nostra reducitur, explicatur. Et quid in milite his morbis affecto? De furioso, & cæco pauca hic in fine dicuntur. ✚ Cum quarto §. communicat excommunicatus, an possit testari? An ad pias causas minus solemniter? & quid, si conditionem, aut modum, missarum sacrificia pro se offerenda præcipientem addat? In fine, de usurario manifesto. ✚ Sequens, de

de condemnatis ultimo supplicio inscribitur, ubi, tam de jure antiquo, quam recentiore, & Lusitano Regio, latè tractatur de damnatorum statu, & testamentis, nec non incidenter, de contractibus, & alienationibus illorum, ac de legato illis relicto. ✠ Deportatū §. sextus portat circa testamenti factionem, alienationem bonorum, quæ post irrogatam pœnam acquisivit, electionem, ac ad emphyteusim nominationem. Leges Regni adducuntur similem antiquæ deportationi pœnam inducentes: Nova alia disputantur de deportato, & servo pœnæ, apud exteros testantibus. ✠ Septimum, & ultimum istius partis. §. filiusfamilias sibi acquisivit, qui tamen, in eo testamenti factionem non obtinuit, quia quidquid olim acquirebat, pleno jure patri suo acquirebat: hic igitur de jure illius multa traduntur tam circa testamentum, quam circa utramque donationem ab eo ex consensu patris sui factam, & alia hac spectantia.

10 Sequitur deinde pars secunda pertinens ad *ix. ibi, liber sit Stylus*, in cujus initio agitur de numero testium in testamentis requisito, ejusquè ratione. Novè intelligitur insigne quoddam Pontificij juris responsum: de intellectu Cæsarei alterius latè inquiritur, inserta materia celebrationis contractuum, ac emphyteuticæ nominationis, in testamentis: circa quam, nonnulla haud quidem vulgaria, ad commune jus, & regium nostram discutiantur. ✠ Istius partis. §. Primus militat sub testamento militari, ✠ Secundus cum rusticano rusticatur. An verò, in illo, pro milite? Viriliter pugnetur? & in isto, pro rustico haud rusticè agatur? sub periti Lectoris, practici, vel scholastici, judicio manet. ✠ Tertius deinde §. testamenta parentum inter liberos minus solemnia commendat, cum horum illis debita reverentia. ✠ Quartus & ultimus querit, an relicta in testamento minus solemniter naturaliter debeantur? Cujus occasione, cum aliquarum legum intellectu discutitur, an, talia relicta per errorem soluta, jure fori repetantur? & an, non soluta, jure poli debeantur?

Pars tertia post hæc necitur illis innixa verbis, *Sanctissimo, Catholico, venerabiliquè Concilio*. Partem hanc ijs impertivimus, qui personæ suæ intuitu, vel favore, ex testamento minus solemniter capere possunt, post priores duas, in quibus agitur de personis, testandi facultate carentibus, & de personis minus solemniter testari valentibus. Istius partis initium, Ecclesiæ, ut digniori, debebatur, ac piæ causæ in genere, circa relicta illis in testamento minus solemniter: & de cohæredis in eo extranei adjectione, de pupillari substitutione, de quæ pia causa vulgariter substituta, hic agitur, cum alijs, ad filij institutionem, exhæredationem, ac præteritionem in testamento pio. ✠ Postea species aliquas pietatis, sequentibus capitibus percurrimus. Inter quas primum pauperibus damus. ✠ Secundum servis libertate donatis. ✠ §. Tertius, de dote est, cujus causa, semper publica, aliquando pia, enuntiatur, ad diversos juris effectus inde nascituros. ✠ Dotibus & nuptijs miserabilis vidua convenienter succedit,

quandoquidem, extrema gaudij, luctus occupat. Illam, miserabilem, semper, non tamen, in sibi relictis, miserationis jure semper frui. §. Quartus ostendit. ✠ Quintus meretrici contigit: probat verò, tali mulieri relictum, aliquando turpe censerì, ita, ut fraterna querela dignum sit, aliquando ita pium, ut, & alijs piæ causæ relictis præferri, debeat. ✠ Sextus, studiolorum est, (practicè dico) sed illorum præcipuè qui sacra Theologiae studijs incumbunt. ✠ Septimus & ultimus relictæ pro male ablatis laudat.

Additur pars quarta ad tex. in verbo, *decedens*, cujus sensus explicatur, ejusque gratia exquiritur, si quid de solemnitatibus legum, testamentis tempore mortis factis, jure remittatur? Quæ investigatio in jus nostrum Regium pro testamento nuncupativè factò, non otiosè vertitur. Et hoc in istius partis initio; duo deinde ejus §§. subduntur. ✠ Quorum prior, infausto pestilentia tempore testamta facta, aut etiam malo ipso morbo infecta, pro parte utraque ventilat, cujus praxim, non multis ab hinc annis, in Regno nostro, & in Civitate nostra experti acerbe fuimus; faxit Deus, ut ea, quæ tunc apud tribunalia nostra crebrò strepebat, exul ab illis in posterum fiat. ✠ Posterior & frequentem, & felicem continet praxim, est enim de dispositione illius, qui volens, mundo moritur, ut Deo vivat.

Sequens pars quinta versatur circa res ultima voluntate relictas, ad explicationem, & ornatum tex. ibi, *bonorum quod optaverit, relinquere*, quorum verborum significatio, & sensus, in initio explanatur, suggesta quaestione in rei propriæ legato, an, quam velit, eligere possit parens in partem arbitrio suo commissam, liberorum legitima in alijs constituta? Foro satis utilis disputatio. ✠ Nec minus illa est quam. §. Primus proponit, de inventarij hæredis, in quo, multa scribuntur, ad commune jus, & Regiam pertinentia. ✠ Multa item in secundo, qui bona ex parte, utinam bene, jus Regni pertinet, tam, ubi agit de immobilibus ecclesiæ relictis, quam ubi de institutione Capellæ, cui, de jure patronatus pauca quædam subjiciuntur. ✠ Tertius & ultimus differit de rei alienæ legato, ecclesiæ, ac pijs causis relictò; circa quod, novè, unum Pontificij juris responsum, Civile alterum, utrumque materia hac & difficultate celebre, explicatur.

Sextam & ultimam partem illa tex. verba sibi vendicant, *Et non sint cassa judicia ejus*, & reliqua. Quæ, non cassa in tex. esse, in initio traditur, cum reliquorum interpretatione, ac jurium quorundam intellectu. ✠ Deinde in §. 1. ad verbum illud tex. *arbitrium*, succedit disputatio de dispositione ultimæ voluntatis, alieno arbitrio commissæ, de qua Bart. & alij hic, ego parum fusiùs, ac ultra progressus, singula juris responsa hac de re percurro, (sunt autem illa, ob insignem difficultatem gymnasijs satis nota) scholasticis expedit hic tractatus, sed (quod practicis servit) de ultimæ voluntatis executore, ejusquè arbitrio, bonorum distributione commissæ

mox

& *Jacob. Butric. supr. de summ. Trinit. & fid. Cathol.* ubi idem tradunt communiter Doctores circa testamentum forensis factum cum solemnitate loci, in quo commorabatur, quia, videlicet, Venetijs, juxta illarum statutum, seu consuetudinem testaretur, quod testamentum, ubi que valebit etiam ad bona extra Venetiarum territorium sita juxta communem sententiam, ut constat ex *las. in dict. l. cunctos populos, in 1. lect. num. 44. & in 2. num. 90. cum sequenti, utrobique tertia quest. princip. & Hypolit. in repetit. l. fin. ff. de jurisd. omn. judic. numer. 94. cum sequent.* Hoc autem quod in forensi dicitur, in eo de quo agimus, accipiendum non est, is enim si apud exteros, non dum civium numero aggregatus, sed adhuc forensis, juxta illorum leges & consuetudines testetur, tale testamentum, nec apud illos nec apud nos valere, puto, quia, scilicet, apud eum esse, constat, id est, sine civitate & qui sine civitate est, testamenti faciendi capax non est: forensis vero, cui, alias, testamenti factio non inest, nec juxta civitatis leges, in qua versatur, testari quidem poterit, adeo ut etiam legibus illis, contra jus commune factio testamenti concederetur, forensi tamen, cui, communi, aut proprio civitatis suæ jure, (ubi in hoc speciale civitatis suæ jus esset, cui standum erit) testamenti factio est interdicta non prodesse, quo magis, utiliter restaretur, quia leges & statuta non possunt habilitare personam, sibi non subditam, nec circa ipsam personam, aliquid ponere, ut *in l. 1. in fin. ff. de tutor. & curator. dat. ab his, & c. l. etiam, ff. de tutel. atque ita tradit Bart. in d. l. cunctos populos, 3. quest. princip. nu. 26* dicens, quod si statuto caveatur, ut filius familias testari possit, non ideo, forensis filius familias, in illa civitate testari poterit, quanvis forensis, alias testandi capax possit testari, juxta solemnitates loci, in quo versatur: & elegantem inter unum, & alterum casum, differentie rationem adducit Bart. quam dixit pulcherrimam *las. ibi in repetit. numer. 86.* & eandem doctrinam sequitur ibidem *Bald. & communiter Doctores, Hypolit. in repetit. dict. l. fin. numer. 89. & ad legem 5. Tauri,* qua filius familias, testari permittitur, notant & observant scribentes ibidem, ubi *Gomes. in fin. & in l. 3. Taur. numer. 22. in fin.*

7 Facit etiam in confirmationem prædictæ sententiæ, quod si is qui damnatione servitutem pænæ incurrit, ante executionem sententiæ, qua talis servitutis pænâ irrogatur, à carcere, vel à manibus judicum aufugies, ad exteros se conferat, adhuc nihilominus, quocumque se conferat, manet intestabilis, juxta communem sententiam, quam tradit *Aretin.*

Aegy. de Sacrosanct. Ecclies.

in l. si quis post accusationem, numer. 3. ff. de testam. Abb. in rubr. numer. 4. extra cod. titul. & Jul. Clar. in d. §. testamentum, quest. 21. versic. sed quid si reus, ubi limitat communem sententiam, ut non procedat quoad bona, in alio territorio sita, quando ille, ad mortem condemnatus fuit, pro delicto, cui, de jure communi, mortis pænâ imposita non est, vel quando in processu, dispositio juris communis servata non fuit.

Sed ego, etiam in his casibus, communem, veram esse puto: si enim delinquens, juxta civitatis suæ leges, & juxta solitum in ea judiciorum ordinem, ad mortem condemnatus fuit, quanvis jure communi inspecto condemnari non debuisset, negari tamen non potest, eum, juxta condemnatum fuisse, quia secundum leges, quibus subditus erat, condemnatus fuit, & servitutem, damnatione incurrit, unde, cum juxta & legitime pænæ servus factus sit, ubi que, & quoad bona ubique existentia manet intestabilis, juxta communem sententiam, sic generaliter intellectam, hæc enim pænâ infligitur in personam, & ipsam personam sequitur, sicut lepra leprosum, ut scripsit *Bart. in d. l. cunctos populos, num. 50. versic. Si crederem.* Communem vero ego limitare, ut non procedat in eo, qui ad exteros confugit, & apud eos, jus civitatis adeptus est, nam is, testari quidem apud eos, poterit tanquam illius civitatis civis & liber factus: erit tamen differentia inter hunc, & illum, quem, supra deportato comparavimus, quoniam illius testamentum, postquam alienigenæ civitatis civis factus est, non solum in ea, sed in illa etiam, cujus jura amisit, & quoad bona, ibidem existentia valebit, ut resolvimus: in hoc vero, aliter res se habebit: & differentie ratio est, quia ille, damnatione, solum civitatis, ac regni sui jus amisit, non vero exteræ civitatis jus adipisci, prohibitus fuit, nec prohiberi potuit, & idcirco, testari non poterat, quia sine civitate erat: unde si vel ad propriam, proprii principis beneficio restitatur, vel in aliena recipiatur, testari quidem poterit, & ejus testamentum valebit ubique, & quoad bona ubique existentia, remoto, scilicet, obstaculo, quod, testamenti factionem impediabat: At vero, qui damnatione, servitutem pænæ incurrit, & ad exteros confugiens, illorum jure ad instar originarij civis uti potest, etsi inter eos utiliter possit testari, in territorio tamen, in quo condemnatus fuit, tale testamentum non valebit: nec enim illic apparet remotum, servitutis obstaculum, quo factio testamenti impeditur, nec illic remove potuit alienigenæ civitatis princeps, in qua, testator receptus fuit, & vicinitatis jure honoratus. An autem in aliorum principum territorijs valeat hujusmodi testamentum.

mentum, cogitandum relinquo: modo, ad septimum, & ultimum hujus prima partis, § jam accedens.

§. SEPTIMI.

SUMMARIA.

- 1 **F**ilius familias testari non potest. & adducitur Vlpiani ratio.
- 2 Explicatur, quare nec hodie possint testari filij familias, et si res habere possint ex no vellis constitutionibus.
- 3 Late expenditur, & confirmatur ratio, ob quam, filius familias, hodie testari non possit, & quo jure, de castrensi, & quasi castrensi peculio, id possit.
- 4 Secundum jus Authenticorum, filij familias testamentum sive de castrensi, sive de quasi castrensi peculio, subjacet querela.
- 5 Communis sententia approbatur, qua habet, filium familias testari non posse de bonis adventitijs, etiam quorum ususfructus non queritur parenti.
- 6 Traditur, filiumfamil. monasterium ingredientem, dispositione sua patrem ususfructu, quæ habebat, bonorum adventitiorem privare, non posse, contra Abb.
- 7 Discutitur Abb. sententia, circa filiumfamilias religionem ingredi volentem, an possit, testari de bonis adventitijs? & resolvitur, quod non, nec de jus quorum ususfructus non pertinet ad patrem, § num. 8. & 9.
- 10 Traditur, filiumfamilias clericum testari posse, & an de bonis tantum qua clericatus intuitu acquisivit.
- 11 An disponendi facultas filio clerico concessa, illi etiam competat, qui prima tantum tonsura est insignitus?
- 12 Clericus testari nequit de his, qua ex redditibus ecclesia lucratus est, præterquam si consuetudine, aut privilegio id illi competat, & in bonis illorum, legitima portio liberis, ac parentibus semper debetur: num. decimo tertio.
- 14 Traditur contra communem, non posse filiumfamil. testari de rebus sibi à principe donatis, intellecta, l. cum multa C. de bon. qua liber.
- 15 Traditur, lege, statuto, aut consuetudine induci posse, ut filiusfamilias testari possit, & quod de patris consensu, ad pias causas testari, potest, secundum communem.
- 16 Filiusfamil. nec patre consentiente testari potest ad causas non pias, potest vero, de illius consensu donare causa mortis, & ratio diversitatis inquiritur, & assignatur. num. 17.

18 Traditur ex communiore sententia, patrem, in propriam sui ipsius utilitatem non posse assentire filio causa mortis donanti.

19 Traditur, patris cōsensum in donatione causa mortis a filio facta, ab initio intervenire debere, & id generale esse ubicunque pro actus solemnitate, alicujus consensus in eo requiritur: & an sine patris consensu filiusfamil. in judicio esse possit?

20 Vbi consensus alicujus, seu autoritas in aliquo actu requiritur, debet intervenire in ipso actu, vel post illum in continenti.

21 Consensus patris ad donationem inter vivos a filio factam, etiam ex intervallo intervenire potest, & id regulare traditur ex communi sententia, quotiescunque alicujus voluntas in actu aliquo requiritur.

22 Ratihabitio mandato comparatur, & quando quis ratum habere possit quod suo nomine gestum non est, traditur ex Din. & Bald.

23 Alia notatur differentia inter donationem causa mortis, & donationem inter vivos a filio factam de patris consensu, quod ad banc sufficiat tacitus patris consensus, ad illam vero non nisi expressus.

24 Movetur difficultas contra differentias adductas inter donationem causa mortis, & donationem inter vivos a filio factam, & respondetur intellecta l. filiusfamil. §. pari autem ff. de donationib.

25 Filiusfamilias sine patris consensu, donare potest inter vivos adventitia in quibus patet ususfructum non habet, secus in donatione causa mortis.

26 Donatio causa mortis, regulariter non intelligitur facta, ubi mortis mentio non fit, ubi vero mortis mentio fit, donatio causa mortis intelligitur, & traditur, quod ex conjecturis aliquando aliter judicatur, & numer. sequenti.

28 Donatio causa mortis intelligitur esse, quando expresse ita dictum fuit, similiter, & donatio inter vivos, nec tunc conjecturis in contrarium locus est.

§. SEPTIMUS.

De filio familias.

1 **V**ltimo, & principaliter, de filio familias agendum erit, quem non posse, testamentum facere, indubitari juris est, ut inquirunt Imperatores in l. senium, in fin. C. qui testament. fac. poss. idem probat text. capitalis in l. qui in potestate, ff. de testament. ubi tradunt glossa, Bart. & communiter scribes, &

in l. ta
princ
late P
in ban
carati
de ho
ind. t
ex, pro
d. l. qu
num. 6
Spino
num. 9
testari
xstit,
quibus
am Co
& scrip
drest a
ua, inc
amib
ubi Ul
quam
querer
hodie f
pax fit,
in titul
hæcra
und fi
difacu
contrar
Qua
Vpian
or reio
dimus,
& effe
cio legi
hoc pr
in d. pr
cum ve
na hab
l. verbi
que leg
dum p
nupt. §.
que de r
leg. Fa
incapa
di, om
rieban
bant.
tum r
consti
qualis
ideo r
quandi
concess
leg. dno
testari

in l. tam is qui, §. 1. ff. de donat. causa mort. & in princip. instit. quib. non est permis. fac. testam. ubi dicitur Pichard. qui iura alia, & Doctores allegat in hac certissimam juris conclusionem. Sed circa rationem illius laborant Doctores, adeo, ut de hoc certam dari non posse, asserat Cuman. in d. l. tam is, §. 1. num. 6. omnis tamen alijs, ea probabilior est, vera, quam soluit Bald. in d. l. qui in potestate, & in d. l. tam is, qui, §. 1. num. 6. Gomel. in l. 5. Taur. num. 5. Didac. Spino in specul. tament. in glossa rubric. 4. part. num. 9. & 10. quod, scilicet, filiusfamilias ideo testari non potest, quia quandiu in potestate existit, nec habet, nec potest habere bona, de quibus testari possit: quam rationem sensit etiam Cennan. lib. 9. comment. cap. 4. in princip. & scripsit his verbis Vlpian. in fragment. titul. de testament. vers. filiusfamilias ubi, *Filiusfamilias, inquit, testamentum facere non potest, quoniam nihil suum habet, ut testari de eo possit.* Ut sic, ubi Vlpiani ratio clara & expressa adest, ob quam filiusfamilias non possit testari, aliam querere, super vacuum, & in civile sit. Sed cum hodie filiusfamilias, acquisitionis bonorum capax sit, ex novellis constitutionibus, de quibus in titul. C. de bon. matern. & C. de bon. qua liber. haec ratio omnino cessare videtur, & sic, si aliter filiusfamilias testari non prohibentur, testandi facultas, eis permessa videbatur, cuius tamen contrarium passim legimus.

Quare, ut difficultas tollatur, & praecedens Vlpiani ratio explicetur, repetenda est superior resolutio in praefatione adducta, qua tradidimus, jure gentium, neminem testari valide, & effective, posse, sed id privilegio, & beneficio legis duodecim tab. indultum fuisse, ut in hoc propositum explicat eleganter Pichard. in d. princ. à num. 42. cum sequentibus. quae lex, cum verbis, & mente sua beneficium hoc bona habentibus duntaxat impertita fuisset, ut in l. verbis legis ff. de verbor. significat. ibi, *Uti quisque legasset suae rei, ita jus esto,* (ad quem modum praefata lex antiqua refertur in Auth. de nupt. §. disponat, collat. 4. ibi, *uti legasset quisque de re sua, ita jus esto:* & in princip. instit. ad leg. Falcid.) alios qui acquisitionis bonorum incapaces erant, hoc jure, ac facultate testandi, omnino exclusit, in quorum numero reperiebantur ij, qui sub aliena potestate existebant. Qua ratione, filiusfamilias testari, lege datum non fuit: unde, licet postea Caesareis constitutionibus hujusmodi personis qualis qualis bonorum acquisitio concedatur, non ideo magis de illis bonis testari poterunt, quandiu hoc jus specialiter lege aliqua illis concessum non appareat, sicut nec olim ante leg. duodecim tab. qui bona habebant, de illis testari poterat juxta resolutionem praedictam.

in d. praefatione, sed beneficium civilis legis indultum id fuit, quo, cum filiusfamilias comprehensus non fuerint, ut pote, bonorum dominij incapaces, nec id postea constitutionibus, quibus bonorum adventitiorum acquisitio permittitur in persona illorum, eis sit concessum, bona quidem habebunt, manebunt tamen sub antiqua juris dispositione, qua non poterant testari: nec enim tale testandi privilegium, a se sine lege sibi arrogare, inde potuerunt, quod bona habuerunt, sed ad id, legis provisione id permittentis opus est. Atque ita superior difficultas sublata, & Vlpiani ratio, ob quam filiusfamilias testari, nequit, manet explicata.

In cujus explanationis confirmationem, Iustiniani auctoritatem adduco in §. fin. instit. de milit. testam. ubi tradit, ad similitudinem castrensis peculij, quasi castrensis peculia quibusdam data fuisse tam anterioribus legibus quam Principalibus constitutionibus: & sic de filijsfamilias loquitur ibi Imperator, cum alias peculij non en non permaneat, ut idem inquit in l. final. ad fin. C. de inoffic. testam. Subjungit deinde in d. §. final. haec verba, *Et horum quibusdam permissum fuerat etiam in potestate de gentibus testari,* ergo clare Iustinianus exprimit, non omnibus filijsfamilias, quibus datum fuerat, quasi castrense peculium habere, in consequentiam, jus testandi fuisse permittum: Quod sane non aliunde provenit, quam ex eo, quod legis antiquae beneficio ac testandi jure semel exclusi, absque alterius legis speciali beneficio ad id admitti, non potuerunt: Idem nec minus expresse Iustinianus dixit in d. l. fin. versic. sed prior, C. de inoffic. testam. ubi, altereatum fuisse, refert, an omnes filijsfamilias qui quasi castrense peculium habebant, de eo testari, possent, quia non omnibus passim, sed quibusdam personis, hoc, privilegij loco concessum erat, ut ipse ait, quibus verbis (nescio, an clarioribus alijs posset,) significavit, filiosfamilias non eo ipso quod bona habebant, illico testari posse: & idem, Iustinianus confirmat in l. penult. versic. nullo etenim, C. qui testam. fac. poss. ubi affirmat, non nisi certis casibus exceptis, filijsfamilias lege antiqua concessum esse testari, & sic, licet habeant bona, non tamen ideo testari, possunt, quandiu id, privilegij loco specialiter eis à lege non concedatur: sicut in illis certis casibus, quos Iustinianus intelligit, concessum fuit, non nec enim ex eo quod castrense peculium habere, filijsfamilias datum est, & de eo testari, datum est, quandoquidem id, Principum constitutionibus, specialiter eis postea fuerit permittum, ut refertur in princip. instit. quib. non est permis. fac. testam. & in d. l. fin. Et ita non otiose Vlpian.

pian. in fragment. d. titul. de testament. postquam dixit, filium familias testari non posse, quoniam nihil suum habet, ut testari de eo, possit: Sed Divus, inquit, Augustus Marcus constituit, ut filiusfamilias miles, de eo peculio, quod in castris acquisivit, testamentum facere possit: Quasi sic inueneret Vlpian. filiofamilias quidem, testandi facultatem fuisse denegatam, quia bona non habebat, & cum, ut pote beneficio illo legis semel exclusum, quanvis bona postea haberet, testari, non posse, nisi ad id specialiter lege aliqua fuisset admissus, atque idcirco necessariam fuisse Imperatoris constitutionem, ut filiusfamilias miles testari potuisset, de eo peculio, quod in castris sibi acquirebat. Ad cuius similitudinem, in quibusdam personis, qui quasi castrense peculium habebant, id alij Principes permiserunt, videlicet, in proconsulibus, & alijs, qui in dignitate, & administratione positi erant, uti narrat Iustinian. in d. l. fin. C. de inoffic. testam. & in d. §. fin. instit. de milit. testam. Quod, idem Iustinianus deinde generaliter constituit in omnibus filijsfamilias qui quasi castrense peculium habent, in d. l. fin. versic. in his itaque, in 2. & in l. fin. C. qui testam. fac. poss. & in d. §. fin. vers. quod nostra constitutio: de quo lex nostra regia lib. 4. tit. 81. §. 3.

Quo fit, ut filijsfamilias in studijs legentes, & publica salaria percipientes, & causarum patroni, testari, hodie possint, de bonis, que, eo titulo acquisierunt, ut Iustinian. declarat in d. l. fin. C. de inoffic. testam. in versicul. de alijs, juncto d. versic. In his itaque, in 2. ubi hanc sententiam tenet, & communem tradit Iul. numer. 1. Iul. Clar. in §. testamentum, quest. 18. num. 7. adversus Speculator. per eosdem relatum.

Addidit præterea Iustinian. in dict. l. fin. C. de inoffic. testam. & in d. l. fin. C. qui testam. fac. poss. hoc ius privilegium, ut, scilicet, eorum testamenta, quæ, de castrensi peculio facta appaerent, nec inofficiosi querelæ subiacerent.

4 In quo tamen ultimo eæ leges sunt hodie correctæ per Auth. presbyteros, in 1. infr. titul. 1. atque ita filijsfamilias testamentum, si ve de castrensi, si ve de quasi castrensi peculio sit, manet hodie sub metu querelæ: quam opinionem tenuit glossa verb. testamenta, in d. l. fin. C. de inoffic. testam. ubi veram, & communem dixit Iul. numer. 5. & alijs relatis Covar. in cap. quia nos, num. 7 de testam. Iul. Clar. in d. §. testamentum, quest. 58. num. 2. de quo circa clericis testam. entum infra scribimus. His tandem clara, & conveniens apparet ratio, ob quam generaliter filijsfamilias testari nequeant.

5 Ex qua manifestè probatur recepta illa, & omnium fere concors sententia, quæ habet, fi-

lium familias testari non posse de bonis adventitijs, etiam quorum ususfructus patri non quæritur, de quibus in Auth. Excipitur, cum sequentib. C. de bon. qualibet. quam sententiam tenet glossa, Bart. & communis opinio in l. qui in potestate, ff. de testament. expresse probat adversus quosdam glossa, Bart. & communiter DD. in l. 1. §. in filijs, ff. ad senatus Cons. Trebel. & communem fatetur Andr. de Bessetis in present. num. 90. qui, quæstionem, in utraque partem disputavit in duobus numeris precedentibus, & tandem partem negativam communem dixit, dict. num. 90. ubi tamen super eo cogitandum reliquit, & eandem sententiam tradunt Doctores. in l. penult. C. qui testam. fac. poss. ubi late Dec. quæstionem examinat, & tandem in contraria sententia relictet, quam etiam obiter firmavit in l. senatus num. 13. ejusd. titul. Cujus fundamentis, communem probans respondet Vigl. in princip. instit. quib. non est perm. fac. testam. num. 16. & denique priorem sententiam probant, & communem dicunt Iul. in dict. l. fin. num. 3. C. de inoffic. testam. Covar. in rubr. de testament. 3 part. num. 3. Gomez. in l. 3. Taur. un. numer. 1. ad fin. & pluribus relatis Iul. Clar. in d. §. testamentum, quest. 18. num. 2. Didac. Spino in specul. testamentor. in glossa rubr. 4 part. num. 13. versic. Quo fit, Mich. Craff. in §. testamentum, quest. 23. numer. 2. Vincent. de Franchis decis. Neapol. 4. numer. 6. part. 1. Ludovic. Molin. de justit. tom. 1. tract. 2. disputat. 138. in princip. col. 534. novissime post omnes Pichard. in d. princ. instit. quib. non est perm. facer. test. num. 98.

6 Circa quam communem, ac veram sententiam, notandum est quod scripsit Abb. in cap. in presentia, de probat. col. 21. num. 56. versic. Ego aliter, ubi tractans de bonis adventitijs filij religionem ingredientis, tute resolvit ea quæ post ingressum illi obveniunt, monasterio acquiri, de quo dubitatio nulla est, ea vero adventitia, quæ filius antea habebat, plene etiam, tam quoad proprietatem, quam quoad usumfructum monasterio acquiri, scripsit, & hoc, quando filius id expresse disposuit, alias non allegat text. in Auth. presbyteros 1. infr. tit. 1. quam considerationem, pulchram vocat Abb. & novam. Circa quam duo notanda sunt, primum, communem conclusionem, quæ determinat ingresso filio religionem, ad patrem nihilominus pertinere utumfructum bonorum adventitiorum, quæ habebat filius, expresse limitare Abb. d. num. 56. ut non procedat, quando filius præmissa dispositione patrem privavit utumfructu: in quo nuncupatim confutatur a Dec. d. cap. in presentia, col. 29. num. 62. versic. sed in hac: & merito,

to, quia si communis vera est, (prout opinatur Abb. cum reliquis) dum habet, filij monachum, non esse causam sufficientem ad patrem usufructu privandum, profecto factum filij ad id immediate subordinatum, multo minus hunc effectum operabitur, tunc enim vere succedit regula, *l. id quod nostrum, ff. de regul. jur. nec text. in d. Auth presbyteros, l. in quo* Abb. totaliter fundatur, ejus sententiam quidquam juvat, quia dum clericis filij familias permittit, de bonis sibi obvenientibus disponere tam quoad proprietatem, quam quoad usufructum, ad similitudinem castrensium, utique de illis bonis loquitur, quæ filio post clericatû obvenerunt, prout recte expendit Dec. in dict. *col. 29. num. 64.*

7 Secundum, quod notari debet, est, Abb. sensisse, filium familias, monasterium ingredi volentem posse testari de bonis adventitijs, in quibus usufructus pertinet ad parentes, sic limitata *l. fin. in § filijs autem familias: C. de boh. qualiber. cum alijs*, quod et si Abb. non clare, & generaliter ita scripsisset, quia duntaxat loquitur in casu, quo filius familias, excluso patre, disposuit in favorem monasterij: quia tamen Doctoris sententia intelligitur secundum legem quam allegat, ut not. Bart. in *l. 1. §. si proponatur, in princip. ff. si quis omis. caus. testam.* apparet, eum sensisse, filium familias, monasterium ingredi volentem, posse testari non solum in monasterij favorem, sed etiam in quamlibet aliam causam, propter text. in dict. *Auth. presbyteros*, quem allegavit, ubi generaliter, filios familias clerico, de bonis suis testari, permittitur, quod etiam tradunt Canonistæ in *c. quia nos, de testam.* ut per Covar. *ibidem num. 1.* & Abb. in *d. cap. in presentia, num. 56.* quæ si sic, sensisset Abb. jus idem esse, pro factio- ne testamenti, in filio famil. religionem ingre- di parante, quod in filio famil. clerico, ut ita, qui de proximo, cælesti militiæ est accingen- dus per ingressum religionis, idem privilegi- um habeat, quod habet jam accinctus per cle- ricatum: si enim vulgo dicitur, quod proxime cingendus habetur pro jam cincto, ut in *l. penult. ubi glos. & Bart. not. ff. de testam. milit.* & alijs speciebus exornat Ias. in *Auth. si qua mulier, num. 23. infra hoc titul. Sebastian. Medic. in tract. de regul. jur. 1 part. reg. 5. numer. 163. pag. 201. in parvis: Palat. in reper. rubrica de donat. inter vir, & vx §. 38. ex num. 1 la- tissime Tiraq. de legib. connubialib. gloss. 2. ex num. 2. cum multis sequentib. quæ tamen regu- la nec satis colligitur ex *d. l. penult.* nec ultra speciem de qua ibi, ad alias etiam similes, te- nere extendenda erit, ex Vigl. in *§. sed et si quis num. 3. instit. de milit. testam.**

Sed et si generalis illa definitio, vera foret,

rei tamen propositæ, haud quaquam conveni- ret, quia actus pendentia non debet, plus o- perari, quam si sequeretur effectus, ut circa non dissimilem speciem tradit Ias. *ubi supra, num. 24.* Unde cum filius jam profectus, testa- ri, nequeat, juxta *Auth. de monach. §. illud quoque, versic. ingrediemem namque, collat. 1. ordinat. nostram lib. 4. titul. 81. §. 4. & Auth. ingressi, infra hoc tit.* ubi Ias. *num. 8 post Bald.* ibi, tradit, quod et si consuetudine induci pos- sit, ut filius familias testari possit, non tamen id poterit consuetudo in monacho, sequitur Dec. *ibidem num. 11. ubi in num. sequenti, post Iason. numer. 11. & alios, tradi, monachum testari posse de privilegio Papæ: quod, pluri- mos referens probat Covar. in cap. 2. num. 10. testam. & ibidem Boet. Epo numer. 22. cum duob. seq. qui in cap. Relatum, 2. ejusdem titul. num. 40. contrarium in consuetudine respon- det.* Cum itaque filius jam monachus, testari, nequeat, multo minus testari poterit, quia de proximo monachandus est: Secun- dum quæ, prædicta regula, magis pro con- traria parte quam pro Abbatis sententia indu- ci potest: nam si quæ de proximo sunt fienda, pro jam factis habentur, & ideo filius qui de proximo est monachandus, pro jam mona- chato habetur juxta prædictam regulam, si- cuti jam monachus, testari nequit, nequi- bit etiam, de proximo monachandus. Constat itaque, sensisse Abbatis, filium familias, religi- onem ingredi volentem posse testari, hanc- que, opinionem, text. in *d. Auth presbyteros*, quem allegavit, nullo modo probari.

Posset tamen pro ea afferri, Bartoli sententia, quam posuit *hic in repetit. col. 9. num. 40. vers. secundo quaro, ubi, & in d. Auth. si qua mulier, num. 7. ad fin.* secute scripsit, eum, qui volens, & cogitans intrare religionem, testatur, abs- que legum solemnitate, posse testari, ad instar militis: quæ sententia, et si placuerit Abbati in dict. *cap. in presentia, numer. 49.* & sit com- munis ex Dec. *cons. 31. num. 3. 1. part. & Iul. Clar. in §. testamentum, quest. 28. num. 2.* ali- quibus tamen displicuit, quorum sententiam inferius probabimus, quocirca, ex ea, quam Bart. & communis tuetur, Abbatis opinio- nem, de qua agimus, probare non possumus, præterquam, quod, et si propter autoritatem Bart. & sequacium, ab illius sententia in pra- xi non sit recedendum, ut constat ex Dec. & Clar. *ubi sup* præsertim apud nos stante ord. *lib. 3. titul. 64. §. 1. quæ calum, quem lex, aut consuetudo, aut Accursij glossa non improbara communiter, non determinat, secundum Bar- toli sententiam determinari, jubet, quando communi doctorum post illum placito non re- fellitur, adhuc tamen id Abb. sententiam in propo-*

propo-

proposito casu non defenderet, si quidem, & Bart. & qui illius sententiam sequuntur, clare intelligunt, & loquuntur in eo, qui alias habilis ad testandum est, ut, scilicet, si is ingressurus religionem testetur, valeat testamentum, quod fecit sine ordinaria legum solemnitate, & sic expresse loquitur Clar. *dict. quest. 28. numer. 2. in princip.* quod & ipsum patet exemplo militis, quo utuntur, (tanquam qui religionem ingressurus est, cælesti militiæ sit accingendus adversus carnem, mundum, & diabolum) qui & si, prætermittitur juris solemnitate testari, possit, *l. 1. cum alijs ff. de militar. testam.* tamen filiusfamil. miles, de castrensi duntaxat, vel quasi castrensi peculio testari, potest, non de bonis quæ ei aliunde obvenierunt, ut *in princip. instit. quib. non est permiff. facer. testam.* Denique hoc ipsum colligitur ex text. *in dict. Auth. de monach. §. illud quoque in princip.* quo principaliter in prædictam sententiam Bart. motus fuit, ex quo, dum colligit *in præfenti dict. numer. 40.* (etsi non bene colligat, ut *infr. 4. part. ostendemus*) ingressurum religionem posse libere testari, absque legum solemnitate, datis terminis habilibus collegisse, credendum est, sic enim leges, quæ generaliter loquuntur, intelligi solent, ut *in nostra hac leg. junctâ glossa 1. & quæ circa eam sup. in præfatione scripsimus.* Apparet itaque, nulla ratione defendi posse, quod notavimus, sensisse Abb. *dict. cap. in præfentia numer. 56.* nempe, filiumfamil. monasterium ingressurum testari posse de bonis adventitijs: testari, namque, de illis non poterit, ut ex prædictis constat quod in specie observat Dec. *dict. cap. in præfentia, numer. 62.* idque, non solum in adventitijs quorum ususfructus pertinet ad patrem, sed in alijs etiam æque tenendum, puto per ea, quæ supra dicta sunt.

Quid autem de filio clerico sub patria potestate constituto, etiam de eo, qui prima tantum tonsura est insignitus, agunt Doctores *in cap. quia nos extr. de testament. Viglius in in princ. instit. quib. non est permiff. facer. testament. numer. 18.* Clar. *in dict. §. testamentum, quest. 27.* Spino *de testament. in gloss. rubr. 4. part. numer. 21. cum sequenti,* late Simon de Præctis *de interpretat. ultimar. volunt. lib. 2. interpretat. 1. dubit. 1. solut. 4. numer. 76. cum sequentib.* Lusitani nostri Francif. de Cal. *in l. si curatorem, verb. lasis, numer. 105. versicul. Denique C. de in integr. restit. minor. & Mendez de Castr. in l. cum oportet. 4. part. numer. 162. cum sequentib. Cod. de bon. qua liber. Hispanus Molin. de justit. tom. 1. tract. 2. disput. 138. col. 535 & seq. de quo sunt text. in l. sacrosancta, in Auth. presbyteros 1. & in l. cum lege infr. titul. 1. quibus probatur, clericum in potestate pa-*

tris constitutum testari posse: quod procedit, non solum in bonis, quæ clericatus intuitu acquisivit, sed etiam in adventitijs alijs quocunque titulo acquisitis, ut probat text. *in d. Auth. presbyteros, ibi, res quolibet modo ad dominium venientes eorum, &c.* tradit Abb. *in d. cap. quia nos, & in cap. constitutus, de in integr. rest. col. penult. versic. in glossa secunda, & in cap. in præfentia de probat. col. 22. vers. Ego aliter dicerem,* quem sequitur Palacios *in repetit. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 42. numer. 7. Covar. dict. cap. quia nos, numer. 1. & 2. vbi communem dicit, contra Jacob. Butric. contrariam tenentem in dict. l. sacrosancta, quo in loco Bart. item contra communem visus est tenere, ut expendit Palacios *dict. numer. 7. & cum,* ac communiter Doctores ibidem pro contraria sententia eandem secutus allegat Gom. *in l. 48. Taur. numer. 7. versic. sed his non obstantibus,* quam etiam sequitur Mendez de Castr. *dict. 4. part. l. cum oportet, numer. 163.* contendens, facultatem disponendi filiosfamil. clerico concessam in dictis juribus, de bonis à clerico ut clerico quæsitis, intelligi debere: secundum quam sententiam, se conclusisse, refert, nec communi gravissimorum virorum contra existimantium opinioni assentiri, potuisse. Cæterum pro communi sententia fortiter stringunt verba *dict. Auth. presbyteros,* sup. relata: quare controversia hæc distinctione componi potest, ut, nempe, communis sententia in ijs adventitijs accipiatur, quæ clerico post susceptos ordines obvenierunt, contraria vero Bartol. & aliorum, in ijs quæ clericus ante habebat, quæ & post clericatum, jus & naturam adventitiorum retinebant, unde, testari de illis, filius clericus quandiu sub potestate patris est, non poterit, multoque magis probandum est, quod in illis filij clericatu patris administrationem & ususfructum non perdet, ut cum Pinel. *in l. 1. 1. part. numer. 43. C. de bon. matern. qui hoc ut receptius, & verius probat, & cum Tell. in l. 5. Taur. numer. 4. & 5. probat, & verissimum dicit Mendez dict. 4. part. numer. 164. sequitur Molin. dict. col. 536 in initio, quod confirmat communis sententia in filio monacho tradita, secundum quam, monachatu illius, ut ususfructum bonorum adventitiorum, quem pater antea habebat non perdit, nec filij dispositio, ad hoc quidquam valet, ut contra Abb. *d. c. in præfentia, numer. 56. sup. resolvimus.***

Dictam vero disponendi facultatem filio clerico concessam, etiam in eo, qui prima tantum tonsura est insignitus, probant Doctores, ut tradit Covar. *dict. cap. quia nos, numer. 3. communem etiam dicit Cald. dict. verb. lasis, numer. 105. versic. melius ergo, à qua tamen ipse*

iple
Vig
cer.
& c
C. q
filio
quo
105
tat.
maz
ijs
fici
den
fori
I
qua
fiz
tren
rico
tam
illis
pote
conf
n, d
est,
de re
testa
men
seque
I
de r
ne, l
cleri
tren
ut p
relin
licet
qual
absq
ut p
l. fin
infr
cet
tren
hod
testa
vbi
com
dict
tra
tis,
que
qua
Clar
Cov
loqu
ferit
terit

iple recedit cum relatis ab eo, è quibus est
Vigl. in princip. instit. quib. non est permiff. fa-
cer. testam. num. 18. ubi hoc absurdum putat,
& cum Dec. in l. sentiam, num. 15. & sequenti,
C. qui testament. facer. poss. non licere clerico
filiosam. testari, contra communem sentit, à
quo cauendum fore, monet Cald. dict. num.
105. versicul. Denique: Molin. vero d. dispu-
tat. 138. col. 535. post. med. hoc in clericis pri-
mæ tonsuræ non admittit, & in minoribus a-
lijs dem sentit, præterquam, si habeant bene-
ficium ecclesiasticum, vel juxta Concil. Tri-
dent. sess. 23. cap. 6. de reformatione, privilegio
fori gaudeant. Cum quo convenio.

12 Stante autem communi sententia, de
qua supra, quæ sita à filio clerico intuitu eccle-
siæ, & adventitia aliunde quæ sita, quasi cas-
trensis peculij æque reputantur ad hoc, ut cle-
rico plane quærantur: cæterum, quoad tes-
tamentariam dispositionem differunt, quia de
illis clericus testari, prohibetur, non quia sub
potestate patris est, sed quia jure Pontificio
constitutum extat, non posse clericum testa-
ri, de his quæ ex redditibus ecclesiæ lucratus
est, in dict. cap. quia nos, & c. cum in officijs, extr.
de testam. vbi Doctor. de quo per Clar. in §.
testamentum, quest. 27. per tot. Spin. de testa-
ment. in dict. glos. rubr. 4. part. num. 21. cum
sequenti.

13 Quo fit, ut, ubi clericus testari poterit
de redditibus præbendarum, sive consuetudi-
ne, sive privilegio id obtentum sit, filius famil.
clericus, de his, ut de illis bonis, adinstar cas-
trensis peculij, testari, æque poterit, ita tamen,
ut parentibus, & filijs legitimam portionem
relinquat, juxta dict. Auth. presbyteros, in fin.
licet antiquioribus constitutionibus, filij de
quasi castrensi peculio testari libere possent,
absque metu querelæ in officio testamenti,
ut probat l. final. infr. qui testament. facer. poss.
l. final. infr. de officios. testament. l. cum lege,
infr. titul. 1. hodie tamen hoc clericis non li-
cet, sed filijs famil. testamentum, sive de cas-
trensi, sive de quasi castrensi peculio sit, manet
hodie sub jure querelæ, ut tenuit glossa, verb.
testamenta, in dict. l. fin. infr. de officios. testam.
vbi veram, ac communem dixit Lal. num. 5.
communem etiam pluribus citatis tradit Cald.
dict. verb. lafis, num. 111 versic. At vero, con-
tra quam tenet ibidem, in testamento mili-
tis, qui in militia testatur, contendens, illud
querelæ non subjacere, contra communem,
quam in testamento militis, alijs relatis tradit
Clar. d. §. testamentum quest. 40. numer. 6. &
Covar. d. cap. quia nos, num. final. vbi tamen
loquens de clerici testamento, commune as-
serit, illud, ex causa exhæredationis, vel præ-
teritionis non rescindi, nec irritari, quod, pro-

pter verbum, libere, quo utitur text. in dict.
cap. quia nos, ibi, libere disponere valeant, tra-
didit communis sententia, ubi hoc notavit
Abb. num. 4. à qua tamen communi, cum
aliquibus ab eo relatis dissentit Covar. dict.
num. final. Verum, utcunque sit, circa rescin-
sionem, aut irrationem testamenti, ex præ-
dicta exhæredationis, aut præteritionis causa,
illud constat etiam admissa communi, filijs, &
parentes clerici, ex illius bonis legitimam por-
tionem consequi semper debere, per d. Auth.
presbyteros, in fin. licet, cum pere testamentum,
non possint, quod onnes fatentur, teste Co-
var. d. num. final. ad fin.

An vero, & quando, clerici testamentum præ-
termiffa juri, solemnitate factum valeat, adinstar
militaris testamenti, inferius trademus, cum de
testamento militis egerimus, & nunc ad filios
famil. laicos calamum convertamur.

14 Cum jam tradiderimus, filium familias
testari non posse de bonis adventitijs, etiam
quorum usus uctus non pertinet ad patrem,
secundum receptam cunctorum sententiam,
posse vero de quasi castrensis: in dubium
vertitur, an hoc privilegium sibi vindicet in
ijs, quæ donationis causa a principe obtinuit:
in qua, quæstione eorum uniter obtinuit, de
huiusmodi bonis eum testari posse: idque ita
existimarunt Doctores, quia ad similitudi-
nem castrensis peculij, omnem potestatem in
his bonis, filijs familias dedit Imperator in l.
cum multa, Cod. de bon. que liber. Quæ tamen
similitudo, non in omnibus, & quoad omnia
(ut mea fert opinio) à Doctoribus accipi de-
buit, sed solum secundum calum, & materi-
am, de qua agit Imperator ibi, quoad plenam,
scilicet, & perfectam rei acquisitionem, abs-
que aliqua usufructus leparatione. Neque
hoc, divinatio est, aut restrictio ad dict. l. cum
multa, cum magis conveniat, leges intelligi
secundum subjectam rubricæ materiam, sub
qua positæ sunt, ut notant communiter Do-
ctores in l. Imperatores, ff. de in diem addict. &
est glossa ad id optima in leg. unic. verb. retra-
ctare, versicul. & quod sic, C. ne lic. in vna, ea-
demque caus. tert. provoc. porro, materia di-
cti titul. C. de bon. que liber. de facultate tes-
tandi non est, sed de acquisitione bonorum,
filijs familias concessa, cujus respectu, bona eis
à principe donatæ, castrensis peculij familia sunt,
quem admodum enim in hoc nec proprietas,
nec usufructus penes parentem residet, ita
nec in illis: & hoc beneficium, Imperiali mu-
nificentiæ dignum est, cum filij utilitatem res-
piciat citra ullum patris reverentiæ postpo-
nendæ discrimen; Illud vero, quod de licentia
testandi addunt Doctores, nec filij utilitatem
concernit, & præbet occasionem paterni ho-
noris

noris postponendi, & afflictiorum parentum afflictionem augendi, contra regul. *l. iure succursum*, ff. de jur. dor. quod, quantum à Principali clementia distet, nec inclementes negabunt.

Denique adhuc eo tempore, quo lata fuit dicta *l. cum multa*, non omnes qui quasi castrense peculium habebant, de eo testari poterant, cum id demum in quibusdam personis locum haberet, ut Iustinian. refert in leg. fin. C. de inoffic. testament. quam post dictam *l. cum multa*, tulit idem Imperator, ut ex utriusque data apparet, & sic licet Imperator ibi, in res à principe donatas, declaret, filium, omnem facultatem habere ad similitudinem castrensis peculij, non tamen eo tempore, qui quasi castrense peculium habebat, illico, & de eo testari poterat, ut supra probavimus: Et licet Imperator in dicto §. fin. instit. de milit. testament. & in *l. fin. C. qui testament. fac. poss.* omnibus omnino, qui quasi castrense peculium habeant, testari permittat, prout in constitutione sua continetur in dicta *l. fin. C. de inoffic. testament.* ad quam se refert in præallegatis locis, id tamen intelligendum est in illis personis, quæ veluti in militia quadam imaginaria, publica salaria, seu stipendia meruerunt, prout in dicta constitutione habetur: his enim, testari, ibi extat permissum, similitudinariæ militiæ favore, quam illis qui donata à principis liberalitate acceperunt, non potest considerari: & ideo quamvis ea bona, quasi castrensis peculij esse, dicantur, non tamen ejus quasi castrensis peculij sunt, cui, privilegium testamenti condonatum est. Quod autem in dicta *l. cum multa*, dictum est, filius omnem habere facultatem, nequicquam obstat, quoniam intelligendum id est respectu ætatis inter vivos, sicuti latioris significationis verba, à glossa, & Doctoribus accipiuntur, posita in Authent. *Ulic. mar. & avia*, in princ. in versicul. *Res autem, ibi, licentiam habeant, quo volunt modo, disponere. collat. octav.* Quinimo, dicta *l. Cum multa*, præfato versicul. adjuncto, haud obscure decidere videtur, ejusdem effectus, & potestatis esse, quæ filijsfamilias à principibus simpliciter dantur, ac quæ eis aliunde dantur, seu relinquuntur, sub expressa conditione, ne usufructus illorum quaeratur ijs, quorum sub potestate sunt, de quibus eos testari non posse, concordans Doctorum resolutio est, quam antea probavimus: Ex quibus, & quoad præsentem articulum ita in ea sententia erit, etiam communis, in hoc casu contrariam asseveret, quam tradit Croc. in repetit. *frater à fratre* num. 112. ff. de condition. in deb. ubi tamen, veriolem hanc esse, fatetur, & probat.

¶ Cum vero ex superioribus constet, fi-

liosfamilias testari, non posse, quia hoc à leg. non habent, dubium non erit, quin lege statuto, vel consuetudine id obtinere possint respectu omnium bonorum, vel partis eorum, prout in regno Castellæ decilum est in leg. quinta Tam. & in leg. quarta tit. quarto libro quinto recopilat. (quod jus regium Castellæ explicat Hispanus, ac eruditus Salmanticensis legum professor Pichard. in dict. præcip. tit. quibus non est permiss. facer. testament. numer. 10. & sequentib. ut intelligatur, dummodò filijsfamilias de tertia tantum bonorum parte testetur, ac sine incommodo, & præjudicio usufructus paterni, juxta communem sententiam, de qua ibid. per eum) & ita fieri posse statuto, tradit Bart. in *l. si quæramus*, numer. quinto ff. de testament. & quorundam civitatum jure proprio, id filijsfamil. esse concessum refert Vigil. in dicto princip. instit. quibus non est permiss. facer. testament. numer. decimo nono. Et hinc est, quod filiusfamil. ad pias causas de patris consensu testari, legitime potest, quod hoc, jure Pontificio concessum illi est in capit. *licet*, in fin. de sepultur. libr. sexto, per quem text. ita tenet in præsentem Bald. in lectur. column. secunda versicul. deinde quarto, & ex repetit. column. quarta quæst. nona ubi probatum in tribus sequentibus columnis, incidenter novem quæstiones subjunxit: in hac verò quam agimus, prædictam sententiam, magis communem dixit Ias. in *l. hac consultissima* ex imperfecto, numer. decimo, Cod. de testament. & iterum, in ea quatuor relatis, ac late discussis opinionibus, idem Ias. in *l. Senium*, column. 2. versicul. Nunc se offert, cum duabus columnis sequentibus. Cod. qui testament. facer. poss. ubi etiam Dec. numer. vigesimo primo, communem testatur, & cum Bald. hic ubi supr. rejecta distinctione Bartol. in præsentem, in repetit. col. quinta numer. vigesimo tertio cum sequentibus hanc opinionem veriolem dixit Abb. Panor. tit. in rubr. de testament. numer. decimo, & eam, meliorem, æquiolem, & favorabiliolem esse, scripsit Bessel. hic numer. 79. quam etiam communem ait, & sequitur Vigil. in dicto princip. instit. quib. non est permiss. facer. testament. numer. decimo septimo. Didio Spin. in specul. testamentor. in gloss. rubr. 4. part. numer. 11. Molin. de justit. tom. 1. tract. 2. disputat. 138. col. 536. versicul. dubium est, & plures in eandem sententiam refert Clar. in §. testament. quæst. quinta numer. septimo. Crass. super eod. §. quæst. decima septim. numer. decimo secundo, & sequenti, Cod. in dicto rubr. de testament. 3. part. numer. final. ubi etiam Bartol. distinctionem rejicit, quam posuit in *l. qui in potestate*, ff. de testament. diversimodè penitus, seu contrariam illi, quam tradidit hic.

& communem sententiam, in iudicando, & consulendo esse exacte servandam, dixit Covar. quod ante eum monuerat Ias. in d. l. senium, col. quart. ad fin. licet affirmet, in stricta disputatione veriore esse contrariam Ioan. Andr. opinionem, secundum quam nititur intelligere text. in d. capit. licet, quod eam tradidit Crot. in repetit. l. frater a fratre numer. 115. in fin. ff. de condict. indebit. affirmans à communi sententia non esse discedendum in iudicando & consulendo, quia summa est ratio, quæ pro religione facit l. si quis persona ff. de religios. & sumptib. funer. capit. final. de sentent. & re iudicat. & contrariam opinionem disputatione posse teneri: inquam etiam sententiam inclinat Menoch. libr. tertio de success. creat. §. vigesimo secundo, numer. octavo, & eam novissimè probat Richardus in dicto princip. instit. quibus non est permiss. fac. testament. numero septimo.

16 Testamentum verò ad causas non potest etiam consentiente patre, filiosfamil. facere non posse, inter omnes constat. l. qui in potestate. ff. de testament. text. in princip. instit. quibus non est permiss. facer. testament. ordin. nostra libr. quarto, titul. 81. §. 3. cum tamen, causa mortis donare, possint eo consentiente, l. tam is qui §. 1. ff. de donationib. caus. mort. l. filius familias, §. pari autem ff. de donationib. tradit Besset. in presenti, numero 60. & hanc conclusionem omnes tenere, testatur Ias. in d. l. Senium, num. 8. & esse communem regulam, ex Art. refert Clar. in §. testamentum, quest. 18. num. 2. Covar. qui ab ea non fore divertendum ait, in rubr. de testam. §. part. num. 7. versicul. bis vero, & indubitati conclusionem dixit Crass. lib. receptor. sentent. §. donatio causa mortis, quest. 3. numer. 1. versicul. ceterum. De ratione vero controversitur inter Doctores, & magis communiter obtinuit, ideo, etiam de patris consentiente filiumfam. testari non posse, quia, ab alieno arbitrio, testamentorum iura pendere, non debent, juxta l. illa institutio ff. de heredib. instituend. donare autem causa mortis, posse patre permittente, quia huiusmodi donatio, contractui magis quam ultimæ voluntati accedit, quam rationem posuit Accuri. in d. princip. instit. quibus non est permiss. facer. testament. in verb. permisit, & in d. l. tam is, §. 1. & in dict. l. Senium, ubi veriore, & communiore dixit Ias. num. 9. quam contra Bald. & Cuman. late defendit: communem etiam tradit Clar. dicta quest. decima octava, numer. primo, Pichard. in dicto princip. numer. trigesimo primo, & eam probavit Bartol. post Cyn. quem allegat hic, in repetit. numero. Etyd. de Sacrosanct. Eccle.

vegesimo secundo, & in dicta l. qui in potestate, numer. 1. & in dicta l. Senium, ubi Dec. num. 44. veriore putavit rationem aliam, quam primo loco retulit Accuri. scilicet, quia testamenti factio, publici juris est, non privati, sicuti donatio, & idcirco illa dari nequit privatorum pactis l. 3. ff. de testament. quam etiam rationem scripsit Accuri. in dicta l. qui in potestate, in glossa magna, & magis probat Vigil. in dicto princip. instit. quibus non est permiss. facere testamenti. numer. 8. ad fin. & nemine citato, Connan. libr. nono commentar. capit. quarto numer. quarto in princip. Et iane poste hoc hæc ratio probabilior apparet, cum, quam priori loco retulimus, hæc propriè non conveniat, sicut jam antea scripsimus sup. §. 1. ubi de impubere egimus, non convenire ad calum de quo ibi, stante Bartol. & communi ratione ad dicta l. illa institutio. Dico vero, posteriorem rationem, probabilior videri, non tamen illa, difficultate caret, propterea quod, etsi de factioe testamenti scriptum sit, eam publici juris esse, in dicta l. 3. item tamen, & non incoloratè, de donatione causa mortis dicendum videtur, sicut, & de qualibet alia ultimæ voluntatis dispositione, quod comprobant rationes, ob quas, introductum lege fuisse, vnde de rebus suis homines in tempus post mortem suam disponere, possent, supr. in initio istius partis tradidimus. Porro, qui donationem causa mortis, lupremis hominum iudicijs annoverari, negaverit, veram Iustiniani sententiam in l. final. C. de donat. caus. mort. palam negabit.

17 Quare prædictæ diversitatis ratio tutius aliunde quærenda erit, quæ sanè, ad eo difficilis mihi visa est, ut si diversitatem hanc in iure nostro scriptam non legerem, eam non probarem, diceremque, non magis donationem causa mortis quam testamentum, patre permittente, à filiofamil. fieri, posse, quod ad verius communem tenuit Cuman. quem refert Ias. d. l. senium, numer. 8. Verum communis, & receptissima conclusio, intrepide est tenenda, quam expresse probat d. l. filiusfamilias §. pari ff. de donationib. & d. l. tam is §. 1. ff. de donat. caus. mort. licet contradicat Cuman. nove contendens contra omnes, in d. §. 1. & in l. qui in potestate, in princip. ff. de testament. quod filius familias, sicuti non potest, cum voluntate patris testari, ita non potest, cum ejusdem voluntate, causa mortis donare, cujus sententiam defendit Crot. in repetit. l. frater a fratre, col. penult. ff. de condict. indebit. Sed communi retenta, pro ratione differentie inter donationem causa mortis,

hoc tribuit restitutioni, per Deum facta, arg. *l. fin. C. de sent. pass.* & eandem sententiam, non citata gl. scripsit hic Bart. *in repet. col. 15. num. 69.* & Bald. *colum. penul. in fin. num. 65.* distinctionem adducens, cujus postmodum sermone faciemus.

Verum, Archidiaconus & Ioan. Andr. quos refert Abb. *in cap. fraternitatis, num. final. de frig. & malefic.* alia distinctione utuntur in quaest. illa, nempe, quod ea quae spectant ad animam, ut baptisma, ordines, & profectio religionis, quia anima non moritur, non amittantur: temporalia vero sic, ut bona, & uxor, adversus gloss. & alios: quam etiam opinionem in juris rigore probasse videtur gl. mag. *in cap. licite 32. q. 7.* & Abb. *ubi sup.* dicens, quod Legistarum opinio procedit de aequitate.

2. Quae mihi tunc & in rigore juris verior visa est, nec tamen ex supra dictis gloss. rationibus *in d. l. ex his:* prima enim ratio, quod, scilicet, ideo re auferas ab haeredibus, quia non videtur mortuus qui tam cito resuscitatus est, non placet, qui enim quatruiduanus jam erat in monumento, non, cito post mortem resuscitasse, dicitur: quanto magis, quod, si Lazarus, non quatruiduanus esset, sed quadrienarius, non ideo minus, res suas ab haeredibus avocaret. Minus etiam satisfacit altera gloss. ratio, quae habet, testamentum hoc, tanquam agnatione posthumi rumpi: quoniam posthumus, cujus civitate, seu agnatione rumpitur testamentum, filius, aut nepos, aut alius testatoris descendens esse debet: porro, sibi ipsi quem, filium, aut nepotem, natura fieri, aut lege fingi, impossibile est: de natura constat: de lege probatur ex eo, quia lex non fingit super eo, quod natura est impossibile, *l. si pater familias, §. fin. versic. in junct. l. seq. ff. de adopt. §. minorem, in l. i. cod. de ad. ultra quam,* quod sit tanquam posthumus rumpendo, a scriptis haeredibus hereditatem avocaret, idem sibi metipso succederet, & sic, agens, & patiens, in eodem subjecto concurrent quod est absurdum, *l. Vranus, ff. de fidejussor. l. Strium §. aditio, ff. de solut. l. debitorum. C. de pact.*

Denique, praefata ratio, aliud in conveniens tecum portat, nempe, quod, si resuscitatus, cum eodem testamento postea moreretur absque aliqua ejusdem speciali confirmatione, scriptus in eo haeres repellendus esset, ut *in l. penult. de testamento, ff. de bon. poss. secund. tab.* quasi, ex testamento, quod agnatione posthumi ruptum esset, succedere non posset, etsi posthumus, ille non moreretur. *l. quod dicitur, ff. de lib. & posth. l. uxoris abortiva, cum leg. seq. C. de posth. haered. inf. & sic,* deterioris conditionis esset testamentum, quod iterata morte, quam quod una tantum, extitit confirmatur.

Quare, melius pro ratione praedictae sententiae *Aegy. de Sacrosanct. Eccles.*

tiae dicendum reor cum Bart. *in d. l. nam ad ea,* resuscitatum quidem bona recuperare ex vi restitutionis a Deo indultae, juxta *d. l. fin. §. fin. C. de sent. pass. & restit.* quam rationem probant Doct. & Fulg. *in d. l. iura constituit, in princ.*

3. Potest & pro ratione ejusdem sententiae considerari verosimilis, imo indubitabilis morientis voluntas, quod in hunc resurrectionis suae eventum, si de eo cogitasset, aut interrogatus esset, sua sibi, magis quam cuivis alij reservari, voluisset, juxta *l. praeses, C. de servit. & aq. & l. cum de indebito, ff. de probat.*

Nec hoc inde provenit, quasi, in bonis suis ipse sibi succedere, videatur: quia hoc repugnans est, agens, nempe, & patiens in eodem subjecto, sed magis provenit ex eo, quia moriens, siue cum testamento, quosdam ad suam successorem vocet expresse, siue sine eo, tacite, legitimos, scilicet, ab intestato successores, ut *in l. conficiuntur, de jur. codic. & in l. 1. §. sciendum, ff. de leg. 3.* semper vocare, creditur, ut alijs praeferat, non sibi, si forsan ei, reviviscere, contingat: Cui idcirco bona sua, non novo successione titulo, sed, magis eo, quo antea habebat, reservari, vult, quod, velle, & legis auxilio posse, videtur: nam, si de rebus suis, in tempus post mortem, erga alios disponendi, lex illi liberum arbitrium concessit, a fortiori credendum est, idem ei erga se arbitrium, lege imperitum fuisse, juxta ea, quae inferius resolvemus circa quaestionem, de homine qui, cum gravatus esset, post mortem suam gravantis hereditatem restituere, mortuus, & resuscitatus fuit: quo arbitrio, in nostro casu ipse quidem utitur (*ut dixi*) non, tanquam se eo vocet ad successorem suam, sed, tanquam eo omnes alios excludat a successione sua, siue expressim, siue tacite alias vocatus, se postea Dei miraculo ad vitales has auras remeante.

Hanc vero praecedentis sententiae rationem (ut tuum unicuique tribuamus, praesertim illi, quem multum diligo, cuique retribuere multum, d. beo) excogitavit frater meus frater Aegidius de sancto Augustino, juris tunc studiosus, nunc melioribus alijs studiis addictus in sacra Erenitarum D Augustini religione, quam professus est: & rationem hanc cum praedicta sententia, tunc demum obtinere, ille agebat, si in eodem statu, bona resuscitatus inveniret, quasi, illi non usque adeo sit a lege indulgendum, ut etiam res in tertios possessores, legitimo titulo, & lege permitte, jam translata, possit ab eis avocare, sed debeat, ijs esse contentus, quae in eodem statu invenerit: quam distinctionem tradidit Bald. *hic in repet. col. pen. in fin. nu. 65.* eamque ego ex superiore Bartoli ratione *in d. l. nam ad ea, ff. de legib.* (qua scripsit, praedictam honorum acquisitionem, resuscitato

obvenire ex vi restitutionis, à Deo indultæ) sic comprobo, quia gratiola restitutio (qualis est hæc de qua agimus) non habet effectum circa bona in alium jam translata, quanquam ad hæc etiam restitutio iustitiæ extendatur, ut luculenter tradit Eman à Costa in *l. Gallus*, §. *Et quid sit tantum 2. part. nu. 42. & 49. cum seq. ff. de lib. & posthu.* & ibi communiter omnes ex Covar. *lib. 1. variar. resolut. cap. 3. num. fin.*

4 Qua ratione, eadem distinctio videbatur adhibenda circa uxorem resuscitati: sed hic, dicunt omnes Iuristæ, & Theologi, quod, uxor invita, nunquam recuperatur, quia morte solvitur matrimoniū, *Aub. de nup. §. deinceps, colla. 4. d. c. licite, 32. q. 7. cum alijs, & legimus apud Apost. ad Rom. 7. nam quæ sub viro est mulier, vivente viro alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri: & ibidem iterum repetit, Si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro: & 1. ad Corinth. cap. 7. Mulier, inquit, alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est. Ergo, cum, mortuo viro, statim ab ejus potestate liberata sit mulier, in eandem non reincidet invita. Moventur in eandem sententiam nostri, arg. *l. non ut a patre. & l. cum due, in fin. ff. de captiv. & postlim. revers.* ubi, captivus, postliminio reverfus, etsi bona, & filios recuperet, non tamen uxorem, nisi novus interveniat consensus: & differentia ratio est, quoniam patria potestas, non hominum voluntate, sed legis potestate, causata est juxta text. *in princ. & §. 1. institut. de patr. potest.* Unde, legis potestate, & sic jure postliminij absque patrum voluntate, merito recuperatur, juxta *d. l. non ut a patre & d. l. cum due, & §. si ab hostibus, inst. quib. mod. jus pat. potest. solu.* Similiter, & testamenta, quæ, ab unius testantis, nempe, voluntate dependet, eo captivo, & reverso, jure postliminij, semper valuisse, finguntur, §. *fin. inst. quib. non est permis. fac. testam.* Conjugalis vero societas, quæ non, nisi amborum voluntate contrahitur, ut constat, & uno captivo, de jure antiquo solvitur *l. in bello, §. medio tempore, vers. sed captivi, ff. de captiv. & postlim. revers. l. si quis sic stipulatur, ff. sol. mat. & à speciali probat text. in l. in eo jure §. si ab hostibus, ff. de rit. nupt.* (quod jus, hodie correctum legitur in *d. Aub. de nupt. §. sed etiam captivitate*) conjugate reverso, jure optimo, non nisi utriusque voluntate reintegrabatur, ut in *d. l. non ut a patre, & in dict. l. cum due.**

Quorum tamen jurium argumentum, etsi hodie ea starent, prædictam sententiam non probaret: nam etsi dissoluta semel societas, non nisi novo consensu partium reintegratur, hic tamen, conjugatorum voluntatem, eam esse, interpretare videtur, ut dum contrahentes, mortem, societati suæ finem imponere, sibi propo-

fuissent, ita demum hoc sibi proposuissent, & in iplo contractu voluissent, si alterutrius mortem, ejusdem mortua vita non sublequeretur, altero adhuc, in eodem viduali statu, permansisset, quod sane, si ab eisdem tempore contractus rogaremus, verosimile est, quod responderemus, (quanquam multi, postea, etiam non regere, contrarium affirmarent, sed sufficit, ab initio consensisse. *l. sicut ab initio, C. de oblig. & adim. & quæ semel placuit, etsi milles postea displiceat, excepta causa fornicationis, amplius repudiari non potest, Matth. 5: & 19. cum alijs*) jure constat, pro expresso haberi id, quod, contrahentes respondissent, si de eo interrogarentur, juxta *reg. l. cum quid. ff. si cert. petat. l. non fratres, ff. de pact. & l. obligatione generalis, ff. de pign. cum alijs*, præsertim in hac conjugali societate, ubi res agitur ex bono & æquo, & eas obligationes, ff. de cap. dimmut.

Sed adversus hanc considerationem subrepter objiciebat frater meus, nullam magis rationem hujus interpretativæ voluntatis coniecturæ posse in nostro casu considerari, quam in casu dictarum legum, in quibus, olim per captivitatem matrimonium, sine novo consensu reintegrabatur: idcirco, sicuti Iuristæ, in casu reversionis à captivitate, interpretativam hanc voluntatem, tempore contractus asstitisse, non coniecturarunt, nec mihi in casu in casu reversionis à morte, eam coniecturæ fas esse: Cui ego respondi, homines in captivitatem duci, & ab ea reverti, non infrequenter se, atque ita, utpote, de re non parum contingit, integros extare titulos in libris Digestorum, & Codicis, *de captiv. & postlim. revers.* unde, qui in contractu casus ita frequentis, & notabilis non specialiter meminerunt, cum præter societatē suam neglectum habuisse, jure præsumi, secundum *reg. l. item apud Labionem, §. proptor aut, vers. ea enim, ff. de injur.* at vero casus, quo agimus, rarus est in mundo, & idcirco de eo legem non esse scriptam, dixit Accur. *in l. ex his, ff. de legib.* ut merito, cum talis sit, specialiter non notetur, non habetur, ut neglectus, sed magis sit non cogitatus sub memoria mortis, quæ solvi matrimonium, dictum est, de quo si cogitassent, verosimili est, quod ad eum usque, invitæ societatis contractum extendi voluissent.

5 Sed quia solutio hæc ad difficultatem prædictam, eam omnino non evincit: & maxime propter Apostoli verba in præcitatæ locis, quibus generaliter traditur, mulierem, viro mortuo, solutam esse a lege viri, quæ, sacre Theologiae Doctores in hoc etiam casu intelligunt, & nos cum eis, ac nostris præfatae sententiæ ad hæremus, mulierem, nempe, sive adhuc viduam, sive non, non cogi, resuscitatum virum suscipere.

capere: secundum quam sententiam, in casu
ita contingenti, à viro fide digno, & in sacra
Theologia bene erudito, accepi, olim in Ebo-
rensi civitate iudicatum fuisse.

6 Quod vero attinet ad testamentum, (ut
ad illud revertamur) observandum erit, quod,
etsi resuscitatum, ex vi restitutionis à Deo in-
cultæ, bona recuperare, cum Bar. & alijs, di-
camus, testamentum tamen non rumpitur, nec
ex vi restitutionis prædictæ revocatum cæsetur,
sed magis adhuc post resuscitationem in suspèn-
so est, in eodem, inquam, statu, in quo esset, si
non fuisset mortuus testator, utpote, quod nunc
apparet, præcedente morte non fuisse confir-
matum, sed terminum futuræ mortis, pro con-
firmatione expectare, juxta l. 4. ff. de adm. leg.
quasi, non videatur testator, testamentum su-
um, ea morte confirmari, voluisse, quæ infir-
mata est, sed ea demum, quæ firma permanet,
& de hac intelliguntur leges, quibus traditur,
testamenta morte confirmari.

Vel aliter dici potest, quod testamentum
quidem, morte testatoris confirmatur, quæ ta-
men confirmatio revocatur, si mortuus revo-
cetur ad vitam, præterquam ubi Testator, ite-
rum non mortuus, gloriolus resurrexit, ut
Dominus noster IESUS Christus, qui, verus,
& unicus, veræ & in æternum permanētis hæ-
reditatis testator, tertia die resurrexit, de cujus
testamento, ejusdem salutifera morte consum-
mato & confirmato loquitur Apost. ad Heb. c. 9.

7 Hinc infero ad quæstionem de homine
gravato, post mortem suam, hæreditatem res-
tituere, qui mortuus, resuscitatus fuit: in qua,
etiam nihilominus fideicommissi venisse, illud
probat, quod testator, post mortem hæredis sui
restitui hæreditatē, voluit: porro, in casu pro-
posito, hæredem, vere fuisse mortuum, negari
non potest, quoniam de Lazaro dixit Dominus
Lazarus mortuus est. Ioan. 11.

Nec ad rem facit, quod iterum moriturus
est hæres, nam sermo à testatore prolatus de
prima vice intelligitur, l. boves §. hoc sermone, &
l. bino. ff. de verb. sign. Unde, qui, acceptam hæ-
reditatem, jubetur restituere, cum morietur,
de prima morte, jussus intelligitur, ac proinde,
cum primum moritur, fideicommissario debe-
tur hæreditas, tanquam adimplata jam condi-
tione in forma specifica, l. hæres meus, in vers.
hæres meus, ff. de condit. & demonstr. nec resurre-
ctionis eventu, impletam semel conditionem,
iterum suspendit, præsertim cum conditio, ta-
lis sit, ut semel impleri debeat, l. hæc conditio in
§. alio. de cond. & demonstr. bonus text. in l. si
quis hæredem, C. de inst. & substit. sub condit. fact.
ubi vocata sub conditione, si nupserit, & vocatus
sub conditione, si consul, aut prætor fuerit, sufficit
pro conditiōnis implemēto, quod semel nubat,

& quod consul, aut prætor fiat: nec si postea à
marito illa divertat, & iste contulatum depo-
nat, iterum suspenditur conditio: atque ita no-
tavit Alexan. in d. l. si quis hæredem, per tex. ibi,
quod sufficit, conditionem casualem, vel mix-
tam, semel adimpletam fuisse, licet comple-
mentum ejus non duraverit.

8 Sed his non obstantibus, in quæ. proposita
contrarium puto verius, quod, scilicet, in se-
quentem usque hæredis mortem, conditionis
eventus expectetur, quia hoc, testatoris volun-
tati conveniens est, secundum quam conditio-
nes regi & judicari, dicitur in l. in conditionib. ff.
de cond. & demonstr. etenim, qui Titium, hære-
dem instituit, & cum ipse morietur, vel, post
mortem ipsius, Sempronio restitui hæreditatē
voluit, quid aliud voluit, quam, Titium, quā-
diu ipse viverit, Sempronio, Sempronium ve-
ro successoribus Titij, in hæreditate sua præ-
ferre? igitur vivente Titio, clara est pro eo ad-
versus Sempronium voluntas defuncti. Quod
vero resuscitatus Titius idem ipse, qui antea vi-
xerat, nunc vivat, dubium non est: nam, etsi
post resuscitationē succedat nova vita, ut scrip-
sit Abb. in cap. fraternitatis in fin. de frig. & maleficiat.
tamen, idem ipse homo est: Nec quidquā
implicat, quod nova vita sit in eodem homine:
etenim videmus, eidem homini, & in eadem
vita novos annos succedere, & iidem sumus qui
abhinc anno fuimus, ut in l. proponebatur, ff. de
jud. etsi Bart. in l. jura, ad fin. ff. de legib. argu-
mentetur, resuscitatum, non videri eundem
hominem sed alium, exemplo servitutis, quæ
morti comparatur, l. servitutem, ff. de reg. jur. &
& manumissus, novus homo dicitur in l. si ser-
vus §. si in fi. ff. de adm. leg. quo etiam argumen-
to ad aliam quæst. de qua statim agemus, utitur
Bart. in l. interdictis. ff. de cond. & demonstr. quod
tamen non obstat, quia, etsi manumissus, alius
homo a lege reputetur, hoc tamē est ficte, quo-
ad juris civilis effectus, ut denotat verbum, *vi-
detur,* in d. §. fin. quæ fictio non reperitur scrip-
ta in nostro casu, unde in eo, non debet, ab ho-
mine introduci, contra rei veritatem, juxta l. si
forte ff. de castren. pec. verè, namque, resuscitatus,
idem homo est, qui antea fuerat, & eundem
Lazarum Martha & Maria fratrem semper ha-
buerunt, & idem resurrecturus est in resurre-
ctione generalis: & idem ille adolescens filius u-
nicus matris suæ viduæ, qui defunctus effere-
batur è civitate Naim, datus est matri suæ, Luc
7. Nec repugnat, (ut diximus,) quod, idem
homo sit, & nova vita vivat, resuscitatus.

Quod obiter notabis ad contractus, qui ad
certas vitas, & ad certas personas restringuntur
quales, in Lusitania nostra frequenter fieri, vi-
demus emphyteuseos contractus: plurimi, nā-
que, intererit, si talis aliquando casus evenierit,

an celebrentur duraturi usque ad tres vitas, an usque ad tres personas, juxta presentis articuli observationem. Si ergo resuscitatus, idem ipse homo est post resurrectionem, qui antea fuerat eisdem parentibus, fratres, sorores, & amicos, eisdem affectionibus, ac meriti causis obstrictos habet, cui (quæso) dubium erit, quod, si ad testatoris voluntatem, in præmissa quærit. attendamus, (prout in his tanquam ad scopum, ante omnia attendere debemus) idem ille homo resuscitatus, substituto, veluti prædilectus, quando vixerit, debeat, prædoni? Quæ una ratione prioris partis fundamenta, fundamentaliter infirmantur: quod enim testatoris, sermo, de prima tantum vice, debeat, intelligi, concedimus, nisi aliud ex conjecturis appareat, sicut hic apparet, ubi idcirco, conditionem semel impletam fuisse, intrepide negamus.

Quo fit, ut, si interim dum vivit hæres, moriatur substitutus, veluti conditione pendente mortuus, nihil, ad hæredes transmittat, ut in *l. 1. §. in d. l. hæres meus, ff. de cond. & demonstr. l. si cum hæres, ff. quand. dies leg. ced.*

9 Sed dubium erit e converso, quid, si mortuus substitutus, adhuc hærede vivo reviviscat? & quia (ut philosophi dicunt, & nostri eos imitati) contrariorum eadem est disciplina, in suspensio iterum manere relicto, sicut in præcedenti casu, confestim responderemus, nisi nos ab hac sententia retardaret Jurisconsulti responsum in *l. intercedit, ff. de cond. & demonstr. ubi, postquam dixerat Ulp. in princ. intercedere legato, si ea persona decesserit, cui legatum est sub conditione, diversum tradit in eo, qui civitatem duntaxat amittit, quia restitui potest: & consequenter subjungit, non idem fore dicendum, si in legatarium ea pœna sit statuta, quæ irrogat servitutem, quia servitus, inquit, morti assimilatur, prout ab eodem Ulpian. pro regula traditum est in *l. servitutem ff. de reg. jur.* Quod utique intelligitur, etiam si post illatam servilem pœnam restitutio eveniat, ne alias de re indubitabili Ulpian. respondisse, appareat, ac inepta reddatur differentia, quam inter deportatum, & pœnæ servum constituit: Cum igitur, etiam si è servitute ad libertatem legatarius resipiscat, conditionale legatum, ob semel incursum servitutem, nihilominus extinctum maneat, & hoc ideo, quia servitus morti assimilatur, à fortiori, si mors ipsa legatarium invadat, quavis ab ea resipiscat ad vitam, extinctum nihilominus esse legatum, apparebit, ut in terminis visum est Bart. in *d. l. intercedit, per text. ibi, qui sane text. pro hac sententia inevitabiliter stringit: nisi forte responderi posset, servitutem morti comparari, quia de natura mortis est, ut vitam, & omnia humana jura, irremediabiliter abscindat: Unde, si mors, talis est, quæ, Dei pri-**

villegio, hunc non operetur effectum, non assimilabitur servitus, etsi privilegio principis, eam, revocabilem esse, contingat, quia è servitute liberatus, fictione legis jam alius homo esse, videtur, *l. si servus, §. fin. ff. de admen. leg. l. qui res, §. aream, ff. de solution. ut non in manu in illius persona legatum non suspendatur in *l. intercedit, tanquam non relicto, homini illi. Secus in deportato, qui restitutus, non aliter homo esse potatur, licet post deportationem, antequam restituatur, quasi alius dicatur in *l. facto, §. ex facto, ff. ad S. C. Trebellia. Ut hinc etiam notes accedendi rationem ad utrumque casum *d. l. intercedit. Porro, (ut ad ad præcedentem nostrum redeamus) si fictione legis tractum foret, ut resuscitatus novus homo intelligeretur, omnino cogermur, invincibile fatemur argumentum *d. l. intercedit. Sed, quia talis fictio lege, cauta non rejicitur, nobis non licet, eam introducere, nec de uno casu, in quo lex, exceptione procedit, ad alterum argumentari, per regulam *l. si forte, ff. de cõsuet. pec. ut sic, cum resuscitatus, idem homo vere sit, qui antea fuerat, nec lex, in contrarium fingat, tanquam legatum illi homini derelictum, adhuc erit in suspensio.******

Quæ sane sententia, testatoris voluntati legis conformis est: qui, si de hoc casu regatur, non dubie secundum eam respondet, quæ ideo magis est amplectenda, quia in testatoris, plenus voluntati testantium interpretamur, *l. in testamentis, ff. de reg. jur. & demum, juris regula probatur, qua tractum est, etiam pro capacitate hæredis, tria duntaxat tempora attendi, facti, nempe, testamenti, mortis delicti, & aditionis hæreditatis, nec media temporis nocere, *l. sed & si in conditione, §. solenni, l. alienum §. in extraneis, ff. de l. hered. inst. §. in extraneis, instit. de hered. qual. & d. ff. qui delictus fuit ex Florent. Jurisconsulto in præcedente §. in extraneis, d. l. si alienum. Secundum quæ regulam clare apparet, medium mortis tempus, inter mortem testatoris & conditionis eventum, non obesse legatario, seu fideicommissario, de quo agimus.**

Ex prædicta autem observatione hæc plane colligitur, quod mors non ita resuscitatus aufert, licet restituito, præmissa servitus, ea quæ principis restitutio confert, ad libertatem restituito, multo magis restitutio Dei confert, ad vitam restituito. Unde, cum servus aliquid si ob supplicium in pœnæ servitutem incidit, & postea principis indulgentia, à pœna liberatur, in prioris domini potestatem non redit, ut in *l. aut damnatum, §. si, ff. de pœn. l. frustra, infra de sent. pass. & rest. quia ob pœnæ damnationem illius, jam semel esse delictus, ut dicitur in *d. l. si. (quod in servis ab hostibus captis locum non habet,**

habet
mini
cum,
ab
tuus,
juxta
per
vivica
sed pot
bertas,
vocari
dij, lib
mus, q
pœnæ,
prioris
ut
de fidei
cio à
mini po
strictu
quovis
paucis,
obligat
quos, q
derunt,
ultima,
frequen
Guadal
qui, fer
quibus
coopert
nificant
vocat
numeri
& tanati
tus, in
am oblig
causa n
Cate
ber om
to huj
e, nimi
dominic
liber n

habet, qui post liminio reversi, in jus prioris domini revertuntur, juxta *l. in bello, §. si quis servum, l. fin. ff. de capt. & postlim. revers. l. sicut & l. ab hostibus, C. eod. tit.*) sic etiam servus mortuus, quia illico à domini sui potestate liberatur juxta illud *Job cap. 3. parvus & magnus ibi sunt: & servus, liber à domino suo*, Si Dei indulgentia reviviscat, non revertetur in domini potestatem, sed potius, quia juxta vulgare juris axioma, libertas, quæ semel jure competijt, amplius revocari non potest, *l. sicut semet, C. de lib. cau. cum alijs*, liber in posterum manebit, nisi forte dicamus, quod, sicuti servus privati, effectus servus pœnæ, & ab ea liberatus, & si in dominium prioris domini non restituatur, fisci tamen maneat, ut deciditur *in l. generaliter, §. si servus, ff. de fideicom. liber.* ita & servus speciali Dei beneficio à mortuis resuscitatus, etsi in prioris domini potestatem non revertatur, maneat tamè strictus servitio Dei, in aliquo monasterio, seu quovis alio pio loco, exhibendo, ut non sunt pauca, quibus homines alioquin liberi, serviunt obligati, nec tanquam, religionis ascriptitij, quos, quia ita libere, se, religionis servitio dederunt, donatos, Hispani vocant: & in celebratissima, ac multarum nationum peragracione, frequentissima miraculose Virginis domo de Guadalupe, nuncupata, non raro inveniuntur, qui, ferreis olim infidelium vinculis devincti quibus, amplissimæ sacrae domus parietes sunt cooperti, & illis, tanquam auro, & gemmis conuscantibus adornati) à duræ captivitatis jugo, invocatae Virginis miraculo liberati, alijque innumeris alijs ejusdem Virginis miraculis adiuti & sanati, manent ibidem obsequio religiosæ domus, in accepti beneficij gratiam, & memoriam obligati, ejusque pio ministerio, pietatis causa mancipati.

Cæterum in casu nostro, servus resuscitatus, liber omnino manebit: nec enim est æqualis ratio hujus, & illius, quia pœna liberatur, nam ille, nimirum, si maneat adhuc servus sub fisci dominio, qui eam incurrit damnationem, quæ liber homo afficeretur, ex libero servus fieret:

unde, etsi per condemnationem, à domino suo liberetur, tamen condemnatio talis est, quæ non ad libertatem, sed ad servitutem subordinata est, & si quem pœnæ supplicio, princeps condonavit, non illico libertate quoque condonare visus est eum, qui antea servuserat: ne alias melioris conditionis videatur post crimen commissum, quia ex eo causata est restitutio, quam esset antea: Quod in casu nostro longe aliter se se habet, ubi mors hujus vitæ mortalis, per quam, servus, à domino suo liberatur, ad servitutem subordinata non est: imo, postquàm mors mortua tunc est in ligno, quando mortua vita fuit, mors vitæ mortalis, in Domino morientibus, non ad servitutem, sed ab ergastulo, ac carnis vinculis ad veram ac beatam libertatem transitus est. Unde servus, qui moritur, quia à domini potestate liberatur, nec ullam aliam servitutem, morte incurrit, si resuscitetur, liber omnino permanet, utpote, qui jam semel liberatus fuisset. Præterea, non est novum, nec miram, ut Dei restitutio, plura conferat, quam mors abstulerat: licet terrestris principis restitutio non ita extendatur, ut in *l. fin. §. final. infra de sent. pass. & rest.* quia hoc, Divinæ largitatis proprium est, & in sacrosancto redemptionis mysterio, manifeste patet, ubi, cum pretium, longe & incomprehensibiliter maius, ac superabundantius debito culpæ nostræ, pro nobis Christus Dominus exolverit, plus, nobis redemptio, emolumenti fuit, quam fuerat nocumenti, peccatum, quia, *ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia, ad Rom. 5.*

Expedita est quæstio de resuscitati testamento, bonis, & uxore, in qua, constat, de ea nos resurrectione loqui, quæ speciali Dei miraculo fit in corpore mortali, non de illa quæ fiet in novissimo die, quando omnes resurgemus. Utinam, qui futuram generalem hanc resurrectionem expectamus, in eo resurgamus, tanquam membra illius, qui resurrexit à mortuis, primitiæ dormientium, per quem resurrectio mortuorum est, in quo salus, & resurrectio nostra est.

ILLI HONOR, LAUS, ET GLORIA

SINE FINE.

JOSEPHUM FERREYRA

Officij Typograph.

Anno M.DC.LXXXVII.

